

Sinä, minä, hän -- Heidegger-epiteetit

Lisälehti kirjaan "Vallan kaikkiallisuudesta ja Tajunnallisista alkioista"

1.

"Vallan kaikkiallisuudesta" ja "tajunnallisista alkioista" puhuminen edellyttää yritystä palauttaa oma tajunnantila inhimillisen kehityksen symbioottiseen varhaisvaiheeseen. Vaikka tällaisen eläytymisen mahdollisuudet ovat likimain olemattomat, jo sen rajan tavoittelu, jossa "tajuttavissa olevasta" pitäisi siirtyä vielä syvemmälle, voi opettaa meille jotakin. Tajunnan tavoitettavissa olevat varhaisimmatkaan viriämät eivät nimittäin synny tyhjästä, vaan niissä on jäljellä jotain joka kertoo pimentoon painuneista lähtökohdista. Kun tällaista elämyksellistä, epäsuoraa mutta kokemuksellista ainesta yhdistetään siihen tietoon jota alkukantaisten kulttuurien antropologinen havainnointi on antanut ja joita sosiologinen yhteisölähtöinen näkökulma voi vahvistaa, voimme todeta, että emme ole kokonaan tyhjän päällä yrittäessämme jäljittää ihmisyyden syntyä ja kaiken inhimillisen kehityksen yleisiä lähtökohtia.

Vaikka Haeckel oli monissa yksityiskohdissa väärässä, silti hänen väitteessään siitä että ihmislajin kehitys toistuu eräänlaisena pienoiskuvana jokaisen nykyihmisen yksilönkehityksessä on perää. Kehitys on olemuksellisesti "kerrostuksellinen" jatkumo, ja tietyt niin rakenteelliset kuin kognitiivisetkin asteet voivat seurata toisiaan vain tietyssä järjestyksessä. -- Toisaalta on niin, että kehityskerrokset ovat olemuksellisesti "akkommodatiivisia", eli ne eivät vain tuo omaa lisäänsä aiempaan kehitykseen, vaan niiden vaikutuksesta kaikki aikaisempi voi toimia ikään kuin toisessa potenssissa. Emme voi esimerkiksi ajatella inhimillisen kielen tyypillistä kehityskaavaa "signaalit -- symptomit -- symbolit" niin että kerrosten väliin olisi jäänyt selviä rajoja, vaan niin, että signaalit ovat erityisellä "kehittyneellä" tavalla symboliominaisuuden käytössä myös silloin, kun kieli elää "korkeammassa" maailmassa.

Aivan vastaavasti meidän pitäisi pystyä läpiajattelemaan monien muidenkin inhimillisten ominaisuuksiemme kehitysvaiheet. Isossa kokokuvassa meidän tulisi nähdä miten lajityypillisesti sosiaalisen olennon joukko-organisointumisen ja elämänmuodon jatkuvuutta takaava primitiivinen "kaikkiallinen" valta muodostavat alustavasti kaiken "tositiedon" muodolliset kognitiiviset rakenteet, ja miten lopulta, erityisesti työnjakoon ja roolittumiseen suuntaavassa kulttuurissa, valta jalostuu kokemukseksi yksilöllisestä "tahdosta". -- Mutta meidän on nyt todella vaikeaa tavoittaa eläytymällä tätä primitiivistä kehitysvaihetta, sillä eurooppalaisen uuden ajan individualisteina synnymme "valmiiseen" käsitetiedon maailmaan ja käytämme koko elämämme epätoivoisesti selvittääksemme itsellemme omaa, meille annettua "ihmisen osaa" meille annettujen historiallisten ehtojen ja "tiedollisten" käsitteiden merkitysviidakossa.

Pitäisi siis lähteä liikkeelle paljon, paljon, paljon "annettuja" käsitteitä kauempaa ja "asetettava kysymysmerkit paljon syvemmälle" (Wittgenstein). Omakohtaisesti pitäisi palata oman syntymän jälkeiseen aikaan ja eläytyä tajunnantilaan, jossa kaikkiallisuuden ja kaikkivoipaisuuden kokemus on ainoa olemassaoleva -- vastasyntyneen maailmassa ei ole lokaatioita, tilan raameja tai rajoja, vaan kaikki "tapahtuminen" on alati olemassaolevaa, kaikkiallista. Edes aistien työnjako ei vielä jäsennä maailmaan rajoja, kaikki on lähinnä ääniä, fyysistä kosketusta ja läheisyyttä, ruumiintuntoja -- ja hoivaaja edustaa kaikkivaltaa. Lapsi itkee nälkäänsä kirjaimellisesti "henkensä edestä", mutta, ja jos ja kun tyydytys tulee ajallaan, vähitellen fyysisestä symbioosista kehittyy jotakin jota voimme kutsua "perusluottamukseksi". -- Se on se elämän pohja, jonka varaan kaikki myöhemmin tapahtuva kasvu ja kehittyminen rakentuu. Jos varhaisen lapsuuden perusturvallisuus jää puuttumaan -- jos hoito ei ole säännöllistä tai tapahtuu jotain pahasti traumatisoivaa -- mikään myöhemmin tuleva paikkausyritys ei voi korvata tai korjata psyyken pohjan puuttumista. Ja tämä lajin selviytymisen ehtoja koskenut tosiasia on nähtävä myös nykyisen yhteisömme kannalta -- vain yhteiskunta, joka mahdollistaa äideille ja lapsille vankan perusturvan, voi kehittyä yksilöllistymisessä, älyllisissä ja tiedollisissa kyvyissään pitkälle.

Voisimme kelata läpi lukemattomia varhaisen kehityksen yksityiskohtia ja saada tuta siitä mitä primitiivisessä mielessä todella tapahtuu. Olennaista ei ole se olemmeko jossain kuvitelmassamme "oikeassa" -- sillä "tiedollinen" oikeassaoleminen kuuluu kokonaan eri maailmaan kuin mikään mihin yritämme eläytyä -- eikä mikään, toistan: ei siis mikään täydellinen "tiedollinen" pätevyys pysty tunkeutumaan "kaikkiallisuuden" maailmaan. -- Olennaista on vain se, että muodostamme korviemme välissä jonkinlaisen uuden kokemuslaadun, joka antaa meille mahdollisuuden suhteuttaa "käsitetietoamme" sille ominaisen tiedollisen maailman ulkopuolelle. -- Esimerkiksi putoamisen pelkoa on tiedollisesti ajateltu "yhtenä harvoista synnynnäisistä" peloista, mutta voimme eläytyä siihen että tuntoaistin kautta välittyvä turvallinen "paikallaolo" uhkaa äkkiä hävitä. Samoin voimme rakentaa sellaisen aistien työnjaon maailman, jossa korva reagoi ennen kuin katse -- tiedämme, että kovat äkilliset äänet säpsähdyttävät, säikähdyttävät vastasyntyneen, mutta normaalisti emme osaa eläytyä tajuntaan jota äänet hallitsevat. Silmän hahmot täsmentyvät vasta paljon myöhemmin. --

Juuri tämänkaltaiset ehdot ovat vallinneet myös ihmissuvun varhaisvaiheessa, jossa koko alkulauma on reagoinut suuren hoivaorganin tavoin ja jatkuvuutta takaavat sosiaalisen "vallan" instituutiot ovat olleet olemuksellisesti turvan elementtejä. -- Ja juuri yön ja päivän vaihtelun, yöllisen yhteen kokoontumisen, kosketustunnon ja läheisyyden, turvan hakemisen, ryhmäytymisen synnyttämän ylijännitteen ja kuulon herkistymisen pohjalle rakentuu kaikki inhimillinen "pyhyden" tunne, kun taas näköaistin varassa tehdään päivän työt, kerätään ja metsästetään, kohdataan arkiset realiteetit. Durkheimin tekemä perustavanlaatuisen ero "pyhän" ja "profaanin" välille nousee siis suoraan lajille annetuista ehdoista, primitiivisen tajunnan alustalta. -- Nämä symbioottisen varhaisvaiheen perustavanlaatuiset kokemukset ovat niin ihmislajin kuin eri aikojen yksilöiden myöhemmässä elämässä läsnä esimerkiksi maailman kaikkien uskontojen rakennusaineksina. Itse asiassa "vallan kaikkiallisuus" on teologinen termi, yksi niistä ilmaisuista joilla jumalallisuuden kaikkivaltaa ja kaikkivoipaisuutta on ilmoitettu, omnipresenssi, omnipresens – eli edelleen johdateltuna "oleminen" ja "aika" – ja Heideggerin kirja on kaikkea muuta kuin filosofiaa, se on eksistentialismin ja fenomenologian raamattu.

Jos symbioottista maailmankokemusta jotenkin voidaan luonnehtia, kysymys on nimenomaan "olemisesta" -- mihinkään sijoittumattomasta ja vailla dynaamista aikaa "vallitsevasta" olemisesta. Voimme tuoda tällaisen tajunnallisen fenomeenin kehityksen varhaisvaiheesta läpi kaikkien kehityskerrosten ja käyttää sitä primitiivisellä tavalla, jolloin syntyy metatasojen ongelmia, joita sitten nimitämme "filosofiaksi"? -- Jos Heidegger olisi aloittanut "olemisen" analyysinsä siitä mistä "oleminen" todellisessa elämässä alkaa, hän olisi säästynyt epätoivoiselta yritykseltä määritellä määrättömiä määreettömiä olemiskäsitteitä. Mutta pitkässä länsimaisen filosofian "käsitetiedollisessa" perinteessä hän on pikemminkin tietynlainen käsitetiedollisten järkijäsennysten täydellistäjä, joka levitti skolastisen käsiterealismin pitkän perinteen lavealle tasopinnalle ja yritti kynänsä kärjellä kutoa inhimillisen kehityksen kerrokset yhdeksi käsitematoksi, jossa kaikki langat punoutuisivat toisiinsa ja jonka monenlaatuista raitoja "olemiskäsitteen" loimilangat lujasti ellei lopullisesti sitoisivat. --

Kant ei siis ollutkaan viimeinen ja täydellisin skolastikko, eikä Hegel onnistunut käsitteiden ominaislaatuja murskaamalla ja tajunnallisia lokatiiveja ravistelemalla katkaisemaan lopullisesti skolastiikan ikiaikaista perinnettä. Emme koskaan voi juuria "olemiskäsitteitä" irti niiden alkuvoimaisesta symbioottisesta maaperästä. Akateeminen filosofia tutkii Kantia edelleen kuin hänen koulumestarin kärsivällisyydellä kyhätyissä oppirakennelmissaan piilisi syviä salatieteellisiä viisauksia – muistakaa, että kaikki "pyhä" tieto oli alkulaumojen alusta alkaen salatietoa, jota on kuiskittu noviisien korviin kirkkojen peräkamareissa, ja akatemia on edelleen kaiken "tiedon" temppeli ja pyhittäjä. -- Jumalat saavat vain vahvistusta julkisesta, populistisesta parjauksesta, eikä esimerkiksi Nietzsche suinkaan surmannut jumalia, vaan aivan päinvastoin: sementoi ne portaat joilla yli-ihmisen asemaan nouseaan. – Heideggerin nuoruudenteos oli epäilemättä motivoitunut paljolti petaamaan hänen akateemista asemaansa. Yhä vieläkin sitä turhaan kunnioitetaan perusteellisena pyhänä läpianalyysina "olemiskäsitteistä". Sillä oli onni tai kohtalona olla osa sitä erityistä akateemista pintakuohua – näennäisesti ristiriitaisten filosofikuninkaiden jumalallista valtaperintöä – jonka varaan kaikki niin sanottu "postmodernismi" sittemmin elvytti täydellisen käsiterealisminsa kävelläkseen jumalallisin voimin vetten päällä. Mutta nämä monumentit kuvaavat verbaalisessa sisäsiitaisuudessa vain itseään siinä missä ihmiskuvan tulisi esittää lajinkehitystä.

2.

Yhtäältä jumalalliseen kaikkialliseen valtaan samaistuminen ja vallan rajojen hahmottaminen ja kokeileminen ja toisaalta uhriajatteluun kuuluva uhrinpääoman kasvattaminen ovat "nietzschelainen" perusvastakohta -- ikuinen teodikea, dikotomia, dialektiikka, diabolismi. Sadismi ja masokismi hahmottuvat "valta-asetelmana". Silmien sitominen -- jota sananvapauden rajoittaminen pohjimmiltaan on -- on ase tässä taistelussa. Nietzschen myyttisävyisessä tarinankerronnassa Jumala ("Zarathustra") on nimenomaan "kaikkiallista" valtaa "tahtova" Jumala. Hän on oman elämänsä ehdoton omnipotenssi, omnipresenssi, omnipresens, ja hänen katseensa on ylenkatsetta, jota pätevoidetään irtisanoutumalla schopenhauerilaisesta säälistä. Tämä Jumala on myös Mies, ja kyse on sukupuolten välisestä sodasta. Dionysos-dityrambit ovat ylistyslauluja Jumalan sadismille ja palvojan masokismille. Viini sumentaa suloisesti silmät. Siinä on jotain seksuaalista. Kaikissa uskonnoissa on nymfinsä, esimerkiksi uuden testamentin Jeesus -- ecce homo, itsensä uhraava masokisti.

Ihminen on todella Jumalan kuva, ja päinvastoin. Siitä että kristinuskon Jumala on ihmishahmoinen on ollut eurooppalaisen kulttuuripiirin ihmiselle äärettömän tärkeitä seurauksia. Alun alkaenkaan uskonto ei ollut vain vallan alkeismuoto -- durkheimilaisittain tulkittu "uskontoelämä" on paitsi sosiaalisen "vallan", myös kaiken "tiedon" alkeismuoto. Individualismin maailmassa ihminen joutuu nokakkain Luojan kanssa, ja tästä tajunnallisesta lokatiivista, joka olemuksellisesti on itserefleksiota, tulee ihmisen mitta. Raamattu sanoi että ihmistä mitataan sillä mitalla jolla hän itse mittaa, ja Shakespeare komensi ottamaan mittaa mitasta. -- Itserefleksio -- peilin vuorovaikutus, narkissosmyytin resonanssi ikuisen maailmanlähteen käsitteellä, "minän" vuoropuhelu "maailman" kanssa ja projektiivisesta todellisuusvasteesta koottu "tieto" -- tämä oli se mekanismi joka lopulta murensi teokratian. Individualismin kartesiolaisessa maailmassa "vallan kaikkiallisuuden" vastavoimaksi kasvaa tosiasia että "tieto on valtaa". --

Voidaan jopa ajatella, että vain "tieto" voi pelastaa ihmisen. Ihminen on ainoa elävä joka "osaa" ajatella, ja ihmisen kehitys ihmisenä on nimenomaan "ajattelun" kehitystä. Me emme voisi tehdä pahempaa rikosta ihmisyyttä vastaan kuin mitä merkitsee se, että kiellämme itseltämme järjen käytön. Että siis "älyllinen rehellisyys" -- jonka on oltava niin ehdotonta että se tarvittaessa pystyy murskaamaan kaikki sananvapautta rajoittavat muurit -- on lopulta ainoa todellinen hyve. Että ihmiselle annettujen kognitiivisten kykyjen käyttämättä jättäminen -- mistä synkin suuren mittaluokan esimerkki on joissakin kulttuureissa vallitseva, tajuntaa amputoiva kuvakielto ja muut tabut -- ja irrationaalisen harras uskonnollinen "alistuminen" on synneistä suurin. Että ainoa kaikessa "vallassa" vaikuttava totuudellinen (todellisuudenhallinnallinen) tekijä ikään kuin nimenomaan piirtää koko ajan "kuvaa" Jumalasta ja Ihmisestä, ja silmien sitominen (kulttuurinen kuvakielto) merkitsee masokistista antautumista "kaikkiallisen uhrin" avuttomaan rooliin?

Uskontojen jumalat voidaan kuitata joulupukkisaduiksi, mutta siinä tapahtuu historiallinen väärinymmärrys, jota suurempaa tuskin on mahdollista tehdä. Ihmisen alkuperäinen ajattelulaatu on "uskonnollinen", ja "kaikkiallisen vallan" vaikutus elää tänäkin päivänä jokaisessa ajatuksessa joka päässämme syntyy. Ja, sitä paitsi, jokainen päässämme syntyvä ajatus on selittämätön ihme. Sen edemmäs meidän ei tarvitse mennä törmätäksemme johonkin johon omat aivomme eivät koskaan tule tietämään selitystä. Jumalat eivät elä "tiedollisessa" maailmassa, mutta tositiieto on jumalallista. Se joka jättää uskontoelämän pois historiantulkinnastaan ei ymmärrä ihmistä, ei ihmishengen saavutuksia kuten filosofiaa tai tiedettä, eikä ihmismielen rajoituksia, kuten sitä, että historiallisissa kerrostumissa toistuvat yhteneväiset käsittekuviot merkitsevät institutionaalisia -- sosiologisia ja psykologisia -- jatkumoitteja eikä mitään käsitteellisiä. -- Teemme todellakin suurimmat syntimme ylläpitäessämme tabuja, "poliittista korrektiutta" ja käsitteellisiä väistöliikkeitä ja kiertoilmaisuja. Ylevät yliekstrapoloidut yleiskäsitteemme, kuten "ihmisarvo- ja -oikeudet", jotka ovat ylihistoriallisia, ylikulttuurisia, ylikansallisia ja yliyhteisöllisiä -- kuuluvat siis yli-ihmiselle -- amputoivat ajattelustamme kokonaan todellisen ihmisen.

3.

"Vallan kaikkiallisuudesta ja Tajunnallisista alkioista" -koosteen alaotsikoksi olisi -- jos kyseessä olisi ollut vähänkään enemmän kaunokirjallinen tuote -- voinut lainata Jean-Luc Godardin elokuvan nimen: "Kaksi tai kolme asiaa jotka tiedän hänestä". (Se on juuri se elokuva, jossa äiti kertoo lapselleen unisatua ja pienen hiljaisen hetken katkaisee lapsi joka kysyy: "Äiti, mitä on kieli?" Ja äiti vastaa tuolla Heidegger-pohjaisella repliikillä: "Kieli on talo jossa elämme".) -- Koosteessahan on oikeastaan vain kaksi isoa oivallusta: muinaisen tarinankerronnallisen toiston, myyttisen totuudellisuuden rekapitulointuminen empiristisessä kokeellisessa metodissa, ja sitten tuo antiikin kreikkalaisten miellemaailman syysuhde-lokatiivin rekapitulaatio siinä minkä nyt koemme "logiikkana" käsitteisällöissä. -- Kolmas asia olisi sitten tuo yleistävä "hän" -- eli se että persoonapronominien oikea järjestys on: sinä, minä, hän, me.

Jos tajunnallisista "lokatiiveista" annettaisiin havainnollinen ja ymmärrettävissä oleva esimerkki, voitaisiin viitata juuri tuohon koulussa opeteltuun luetteloon persoonapronomineista: minä, sinä, hän, me, te, he. Ja pyydettäisiin eläytymään siihen järjestykseen, jossa nuo tajunnalliset "hahmot" todellisuudessa syntyvät päässämme. Oikea järjestys voitaisiin luetella yhtä määräävin äänenpainoin tai luontevasti: sinä, minä, hän, me. -- Ja jos yksikön ja monikon rajaa määriteltäisiin, se asettuisi "minän" ja "hänen" väliin. Sillä "sinä" ja "minä" ovat ensimmäisen asteen "koettua" sisäpiiriä, lokatiivisesti ottaen vastakohta-akseleita, mutta jo "hän" sijoittuu ulkopiiriin, jossa vallitsevat hahmojen keskinäiset akselit. "Hän" on siis yleistynyt hahmo, "Hän" on "yleistynyt Toinen", "suuri Toinen" -- ja "monikot" ovat olemuksellisesti nimenomaan jotain yleistynyttä.

Kun Kuningas julistaa puheensa Toteemin huipulta -- kuten myös filosofikuningas Zarathustra tekee -- hän käyttää kuninkaallista "me"-persoonaa. Se on kaikkiallisen vallan persoona niin kauan kuin valta personoituu. Ja paradoksi on siinä, että näin personoitua valta palautuu nimenomaan kaikkein persoonattomimpaan "kaikkialliseen" laatuunsa. Totalitarismit ovat oman aikamme totemismeja, ja siitä huolimatta että niillä on aina Suuret Johtajansa ne ovat nimenomaan taantuneen vallan järjestelmiä, joissa yksilöllinen eriytyminen häviää, ja asiat alkavat "vain tapahtua". Totalitarismissa yksilöiden kriittinen järki ja vastustuskyky häviää, yksilöt eivät päästä eivätkä kannata vastuuta -- kaikki tapahtuu automotorisesti, kuin itsestään, kuin välttämättömyyden pakosta. Suurta Johtajaa tarvitaan, mutta ei ole mikään ihme, että jäljestätulevat historianutkijat ovat ylivoimaisten vaikeuksien edessä yrittäessään ymmärtää tai edes jäljittää näiden persoonattoman vallan marionettien "henkilökohtaisia" ominaisuuksia. Kaikki diktaattorit ovat sisältä tyhjiä narsisteja tai psykopaatteja, eräänlaisia ihmiskameleontteja jotka jokainen voi nähdä omien tarpeidensa mukaan, ja valtajärjestelmänä totalitarismi toteutuu passiivin kielimaailmassa, jossa Suuren Johtajan mielivaltaiset oikut vain kasvattavat hänen karismaansa. -- Ollaan taannuttu symbioottiselle asteelle, tajunnallisen kaikkivallan asteelle, jossa mikään eriytyminen ei määrää mitään, ei myöskään "tieto", joka ihmissuvun kehityksessä on nimenomaan yksilölliseen eriytymiseen liittyvä emergenssi.

Tätä pitäisi toistaa niin että hoku saisi totuudellisuuden gloorian: persoonapronominien oikea järjestys on: sinä, minä, Hän, me.

Sinä, minä, hän, me. Ihmisen lajityypillisen olemuksellisuuden ymmärtäminen tyrehtyy jo siihen, ettemme millään käsitteellisen ajattelun keinoilla pääse takaisin siihen tajunnalliseen alkutilaan, joka vallitsi ennen "minää". Itsetietoisuuden kynnyks on kova juttu. Kaikki muistamamme kokemukset pohjautuvat itsehavaintoon ja -tietoisuuteen, ja kaikki korviemme välissä elävät käsitteet ovat syntyneet ja elävät sekä pystyvät kuvaamaan ja selittämään vain sitä maailmaa, josta meillä on kokemusta. Kuitenkin kaikki ihmisyytemme kulttuuriset laatutekijät on istutettu meihin jo symbioottisessa varhaisvaiheessa, paljon ennen kuin mikään "minän" maailmaan kuuluva on olemassa.

"Kulttuurit" ovat kovia kognitiivisia tosiasioita, kognitiivisia raiteita, jotka kuljettavat monadisia junanvaunuja läpi kaikkiallisen vallan mantereeseen. Niiden ikkunoista avautuu ohikiitävä aikalaiskielen ja -ajattelun maisema. Tajunnalliset alkiot on ihmiseen istutettu jo symbioottisessa vaiheessa, ennen kuin mikään tietoisesti saati tiedollisen vaikuttamisen mekanismi on kehittynyt. Siksi olemme käsitteellisen järkemme keinoin kyvyttömiä ymmärtämään mitään mikä olisi eniten elintärkeää -- lajityypillistä sosiaalisuuttamme tai "kulttuureita" kovina kognitiivisina tosiasioina. Kaikki "tietomme" on miltei yksinomaan käsitetietoa. Ja tähän käsitetietoon liittyy pikemminkin sen olemuksellisen ylikasvamisen -- käsiterealismiin -- vaara, eikä ole olemassa oikeastaan ainoatakaan todellista mahdollisuutta kääntää katsetta taaksepäin ja kerryttää tietoa kehityksen alkuasetuksista ja -ehdoista.

4.

Termillä "käsiterealmi" tarkoitan jotain sellaista joka konstituoituu "yleiskäsitteiden" -- joita ovat siis kaikki tajunnalliset ajatushahmot jotka eivät fokusoi katsetta vaan noituvat ymmärrystä omaamallaan merkityslaajentumisen ominaisuudella -- esimerkiksi numeraalit ovat yleiskäsitteitä -- pohjalta ja rakentuu niiden "itsekantavuuden" -- eli juuri tuon näissä käsitteissä elävän alkumaagisen kaikkivallan -- varaan ja joka todellisesta vaikuttavuudestaan huolimatta ei ole todellisuudessa konstruoitavissa. Huomautan, ettei se ole myöskään dekonstruoitavissa. -- Kun sanon, "ettei käsitteistä voi päätellä todellisuuteen päin", tarkoitan jotain samankaltaista kuin Popper todetessaan, ettei "tieteessä" voida verifioida mitään, ainoastaan falsifioida. --

Esimerkiksi käsityksemme "yhteiskunnasta" on kaikissa historiamme vaiheissa ollut jonkinlainen projektio siitä mikä aikalaisajattelussa on ollut mahdollista projisoida yksilöstä yhteisöön. Olemme aina kuvanneet yksilöä ja yhteisöä samoilla metaforilla. Uuden ajan kansallisvaltiot syntyivät oikeuksiaan ja vapauksiaan vaativien yksilöiden yhteisöprojektioina, ja alkuvaiheessa niille annettiin jopa henkilönnimiä. Tämä aivan erityinen "edustuksellisen vallan" kognitio on myös kansallisvaltioille -- ja vain niille -- ominaisen "demokratian" takana. Ilman autenttista historiallista sisältöään demokratiamme on tyhjä käsiterealistinen kuori -- todellinen "olkiukko", molokki, sellainen kuin EU, joka siis todellisuudessa on eurooppalaisuuden hajoamisilmiö.

Ei suinkaan ole sattumaa, että nyt kun eurooppalaisen uuden ajan individualismi on kasvamassa sokeuden asteelle, ja se ajatteluperinne joka koherenttista totuudellisuutta tavoitellessaan loi uudet erityistieteet ja käynnisti kehityksen, joka parina viime vuosisatana on muuttanut ihmiselämän ehtoja tuhatkertaisesti enemmän kuin mitä ne muuttuivat lajin aiemman miljoonavuotisen kehityshistorian aikana, alkaa hajota, kaikkialla kansallisvaltioissa elpyy nationalistisia voimia, joiden uudelleen nousua kaikkein sokeimmat individualistit eivät mitenkään pysty ymmärtämään eivätkä hyväksy. Individualistit elävät käsiterealististen ideologisten ismiensä kielimaailmoissa, joissa yleviä ihanteita muotoillaan ylihistoriallisilla, ylikulttuurisilla, ylikansallisilla ja yliyhteisöllisillä yleiskäsitteillä -- esimerkiksi käsite "tasa-arvo" on käsiterealistinen oksymoroni, sillä "arvo" on aina fokusoituva ja erikseen noteerattu asia -- ja näitä ihanteellisia idealisoituja ideologioita julistetaan ymmärtämättä, että juuri se merkitsee heidän niin pahaksi demonisoimaansa yli-ihmisyyttä.

Sokea individualismi elää paradoksien kielimaailmoissa. Yhtäältä kaikkea määrittelevät täysin ylimitoitettut, vailla konkretiaa tai mitään reaalista vastetta ("rasitetta") ihanteelliset idealisoidut yleiskäsitteet, toisaalta tähän kuuluva voimakas kokemus on totaalisen omakohtainen -- sen vaikutus vahvistaa ja voimaannuttaa yksilön minäidentiteettiä äärettömällä kaikkiallisella vallalla. -- Niin monella aikamme "valistuneella" ihmisellä on niin pienet, omakohtaisen kokemisen totaalisesti valtaamat aivot. -- Ja se kokemus voi olla myös puhtaasti "tiedollinen" -- pieni pää täyttyy käsiterealistisella käsitetiedolla. Niin moni ei ymmärrä että "tieto" antaa asioille "nimen" -- ja nimeämällä on totemistisesta vaiheesta asti suljettu ja vahvistettu samuuden piirejä -- nyhän me esimerkiksi koemme että "uskonto" on uskonnon nimi, ja että kaikki "uskonnot" ovat uskontoja uskontojen joukossa -- mutta todellisuus, esimerkiksi resursseiltaan rajoittunut reaali maailma, kaikki "asialliset asiat" -- ne ovat olemassa vaikka niillä ei olisikaan "nimiä". Koemme tietävämmä, kun tiedämme nimen. Tapa, jolla käsitteet kulttuurisessa käytössä liittyvät toisiinsa, koetaan todistuksena. Käsiterealistismi on kokemus reaalista. Käsite on, jos Heidegger halutaan vielä vetää tähän mukaan, maailman paikka ("Dasein"). -- Käsiterealisti elää omassa ajatusavaruudessaan, ja siellä ikään kuin avarusraketti laskeutuisi kuun pinnalle ja astronautti "tietäisi" olevansa oikeassa paikassa, kun löytää lounahakkoon pystytetyn kyltin jossa lukee "Kuu".

Individualismin maailmassa nimi on identiteetti. Oma nimi, oman maailman nimi. Oman kokemuksen, oman totuuden nimi. Oman jumalan, oman "ismin" nimi. -- Ja kaikki "politiikka" on silkkaa identiteettipolitiikkaa. "Ismi" ovat leimoja -- jos et ole puolellamme, olet vihollistemme puolella. Sokean individualismin maailmassa minäidentiteetti määräytyy yhä enenevästi "kielteisestä käsin". Durkheimin termein syntyy "negatiivinen kultti". Keskustelupalstoilla äänensävyt kiristyvät, ja yhä useammin sorrutaan sensuuriin ja työllistetään syyttäjää. Orwell olisi tyytyväinen: leimat ovat muuttuneet todellisuudeksi, ja kirosanojen vaikutukseen uskotaan yhtä vakavissaan kuin primitiivisten villi-ihmisten woo-doo-kulteissa. Leimaaminen on projektiivista, siitä kasvaa kokonainen ilmiantokulttuuri. Sen vastapuolustuksena tarvitaan yhtä vähämielinen irtisanoutumiskulttuuri. -- Kun "rasisteja" jahdataan, ja itseään ihan valistuneina pitävät ihmiset vaativat "nollatoleranssia", eletään jo täydellisen järjettömyyden vallassa. Noitaoikeudenkäynnit palaavat maailmaan. Niissä syytetään vääräoppisuudesta -- "tunnusta oletko noita" -- eikä kukaan enää kyseenalaista sitä mahtaako noituutta oikeasti olla olemassakaan. Se on käsiterealistin täydellistymä, roviolla poltettu "rasisti".

5.

Feuerbach oli tavattoman oikeassa oivaltaessaan, että ihmisen ensimmäiset ”jumaluudet” olivat yleiskäsitteen muotoisia. Samuuden tunnistaminen ja säännön ulkoistaminen ovat kaiken havaintotoiminnan ja ajattelun alku. Hahmonmuodostus kääntyy käsitteenmuodostukseksi, eikä kieli ole koskaan yksityistä vaan sosiaalinen sidos – se on kaiken hallinnon ja hallinnan kehitystarina. Kaikki ”samuus” istuttaa mieleen instituution, samoin ”yleiskäsitteet” kattavat yhtä kohdetta laajemman alan. Merkityslaajentumasta tulee tajunnallinen instituutio. Durkheim kuvasi hyvin miten totemismin olennainen sosiaalinen ydin liittyy nimeämiseen – että nimeämällä suljetaan samuuden piirejä. Se meillä yhä on riesanamme – mekin reagoimme nimiin, varsinkin yleiskäsitteisiin. Ikään kuin sama nimi loisi – loihtisi – todellisuuteen samuutta. Mutta se on todellakin vain loitsuamista, ymmärryksen noitumista. Sitä on esimerkiksi sen kuvitteleminen että ”uskonto” on uskonnon nimi, ja että kaikki ”uskonnot” ovat uskontoja uskontojen joukossa.

Olla-verbi, joka on kaikista yleiskäsitteistämme kauhein, kannattaa jakaa alustavasti kahteen karsinaan: yhtäältä siihen "kaikkialliseen" alustaan jossa jotakin on olemassa, ja toisaalta siihen "predikatiiviseen", eli "tiedolliseen" käyttöön, että jokin on jotakin. Mitä primitiivisemmäksi miellemaailmamme kuvittelemme, sitä enemmän kaikkiallinen "olemisen" tajunnanmuoto siinä vallitsee. ("Vallita" on hyvä verbi, kun mielikuvat kyllästetään "vallan" olemuksella.) Toisaalta taas jokin "olemisen" kaikkiallinen ominaisuus tulee automaattisesti kudotuksi mukaan kun "tiedollista" -- käsitetiedollista -- tilkkutäkkiä kudotaan. Emme pääse mitenkään emmekä milloinkaan täysin irti "kaikkiallisen" valta-olemisen maailmasta. Alkuperäinen kaikkea vallitseva magia on mukana vielä kaikkein korkeimmin abstraktisissa formaalisissa ajatusmuodoissamme. Mutta ennen muuta se on läsnä kaikessa käsitetiedossamme, johon se sisältyy niin elimellisellä tavalla, ettemme edes huomaa että kaikkein ”pätevimmissä” päättelyissämme kaikkein painavin ”totuudellisuus” ei suinkaan synny horisontaalisesti yhteen kytkeytyneen käsitteipinnan ”sitovasta todistusvoimasta”, vaan siitä että päättelyn painopisteeseen latautuu maagisen vallan alkuvoimaa.

Kaikki ”loogiset” todistelut ovat vain vaakasuoraa ajattelua käsitteipintojen tasolla. "Perustelu" sanana viittaisi enemmänkin johonkin syvyysuuntaiseen, mutta se mikä syvyysuunnassa vaikuttaa on "kehityksen" dynamiikka. Jos ”totuudellisuudeksi” kokemamme ominaisuus olisi edes jollakin lailla nähtävissämme – mitä se ei siis ole – meille paljastuisi, ettei "palauttaminen" ole "todistelu", vaan konstituoivan voiman kuvailua. -- "Totuudelta" ei koskaan voida riisua tätä syvyysuuntaista ominaisuutta, jonka yksi puoli on se, että myös durkheimilainen "pyhyys" on "totuuden" yksi olemuksellinen olennainen ominaisuus.

"Opillinen" ajattelulaatumme, jossa "loogisuus" tarkoittaa tapaa jolla kytkemme (yleis)käsitteitä toisiinsa, ei ole vain toisinto antiikin kreikkalaisten ajattelusta, jossa "syyt" sisältyivät olioihin niiden ominaisuutena, vaan jotenkin pitäisi saada aukeamaan tämä koko tilanteemme -- jossa siis kaikki, toistan: aivan kaikki, mitä "järkenä" pidämme, piiloutuu "opillisen" yleiskäsitteellisen ajattelumme "sisään" ja tulee "kokemuksellisesti" esiin "logiikkana" -- siis että todellakin "järkiajattelumme" sisällyttää "logiikan" kaikkeen niin sanotusti "tiedolliseen" -- ja meidän on täysin mahdotonta valloittaa sellaista positiota josta "sisälle(päälle)liimaaminen" näyttäytyisi.

Ajattelun hahmonmuodostukselliset alkeet: samuuden tunnistaminen ja säännön ulkoistaminen. Ajattelun käsitteenmuodostukselliset alkeet: kuvailemme todellisuutta "yleiskatsauksellisesti" (Wittgenstein), ja sääntö merkitsee "yleiskäsitettä". "Päätely" käy yksistä yleiskäsitteistä toisten kautta kolmansiin, ja "logiikka" on se alkuperäisen kaikkiallisen "vallan" komponentti, jonka kannattelemana soudamme yhdeltä käsitelautalta toiselle. -- Muodollisesti ottaen "logiikka" on vain puhdas tautologia, sisällöt "todistuvat" kaikkiallisen "vallan" voimavarauksilla.

Ajattelun gaalajuhlissa punainen matto kadulta palatsiin levitetään ontologisten kehien rullalta, ja todellakin, jokainen kuitu on koko matkaltaan hehkuvan punainen -- niin sanottu "logiikka" on kuin tämä häikäisevä väri, joka on sisäänkudottu "tietoon", joka on suomenkielessä hyvin kuvaava sana sikäli että se toistaa kantasanaansa "tietä". Jokainen lause on kuin kudelma tällaisessa matossa. Väri on jotain "kaikkiallista" ja kannattelevaa -- ja matolla astelevien "korkea tajunnantila" tuntuu nousevan suoraan taikamatosta. -- Logiikka on siis väri joka leimaa kaiken ajattelumme, kutoutuu käsitteinä ja niiden merkityksinä älyllisen suorittamisen tärkeimpiin päämääriin, ja oivallusten salamavalojen räiskyessä ja journalistien juoru-uteliaisuutta provosoiden hienot frakinliepeet ja hameenhelmat heilahtelevat joka käänteessä.

Kuten yksilöllinen "tahto" on "kaikkiallisen vallan" pohjalta nouseva kokemuksellinen ilmiö, samoin "logiikka" on "tiedolliseen maailmaan" sisäänkutoutunut kokemuksellinen ilmiö.

6.

Jos listaisimme länsimaisen filosofian suuret historialliset synnit, listan kärjessä komeilisi se ajattelun ammottava tabuaukko, josta olemme unohtaneet ihmistä eniten luonnehtivan määreen: kehitys. Filosofit ovat kautta aikojen kysyneet kysymyksensä aikalaistasolla annetuilla käsitteillä ja tyytyneet siihen mikä heitä kulloisillakin käsittepinnoilla on puhutellut. Vaikka jo tiedonalojen jaot -- retoriikan ja grammatiikan auditiivisesta kielimaailmasta uuden ajan visuaalisen itserefleksion hahmottamiin erityistieteisiin -- olisivat itsessään huutava todistus kehityksestä, sitä on tuskin ollenkaan noteerattu kun totuudellisuuden ongelmia on pohdittu. Tiedämme jopa, että puhutun ja kirjoitetun kielen kognitiivinen ero näyttäytyy elimistöllisellä rakenteellisella tasolla -- että keskukset sijaitsevat eri kohdissa aivoja, ja esimerkiksi aivovammat puhutun kielen alueella eivät välttämättä vie ymmärrystä kirjoitetun kielen alueelta -- mutta kuitenkin olemme sulkeneet silmämme siltä että itse kieleen sisältyvät erot -- esimerkiksi se, että kielen tietyllä tavalla "kantavimmat" elementit, yleiskäsitteet, ovat puhutussa ja kirjoitetussa kielessä erilaatuisia -- tarvitsisivat täydellisempää selvitystä. Sellaisen laatiminen pelkän eläytymisen pohjalta on vaikeaa. Asiaa hankaloittaa edelleen se, että puhuttu ja kirjoitettu kieli jatkuvasti muodostavat keskenään jonkinlaisen laadullisen vuoropuhelun. Puhumme sitä mikä saa merkityksensä kirjoitetusta, ja kirjoitamme sisäisen äänen varassa sitä minkä kuulemme lausuttuna.

Kyseessä ovat tietysti heideggerilaiset "olemisen ja ajan" ongelmat, joista hän ei itse paljoakaan saanut sanotuksi. Miten "yleiskäsite" kirjoitettuna rekrytoi mukaansa sen "ajan" joka antaa sille laadullisen "itsekantavuuden" ominaisuuden? Miten "aika" syntyy perspektiivin pohjalta -- ikään kuin kirjoittaisimme läpi paperin, jonnekin hyvin syvälle, tietoisuuden pohjalle? -- Tapa jolla kirjoitus ottaa ajan vangikseen on merkillinen. Retoriikka elää ajanhetkessä, mutta kirjoitus kutoo ajan jatkumoonsa. (Pitäisikö meidän mieltä esimerkiksi kysymystä menetämmekö jotain kun lakkaamme harjoittamasta kaunokirjoitusta? Jokainen joka ymmärtää uuden ajan rationaalisuuden syntyä ja historiaa -- siis miten kartesiolainen Subjekti aluksi otti Objektivoidakseen niin sisäiset mielentilat kuin ulkoisen todellisuuden -- ja mieltii esimerkiksi miten fysiikan "voiman" käsite syntyi ruumiintuntojen ulkoistumana, voi aavistaa miten ratkaiseva merkitys niin sanotuilla käden taidoilla on kognitiivisessa kehityksessä.) -- Joka tapauksessa kaikki tapahtuu "tajunnallisten alkioiden" masinoimana. Korvan tekemä työ on alusta joka mahdollistaa silmän työn -- visuaalisen hahmotuksen. -- Siksi eurooppalaisen renessanssin historiassa luku- ja kirjoitustaidon elpyminen, syvyysperspektiivin hahmottaminen ja ajantaju emergoituvat yhtä aikaa tai rinta rinnan.

Heideggerin lukija tuntee ylivoimaista tulkintatarvetta. Esimerkiksi meadilaisittain "oleminen ja aika" muotoutuu kysymyksiksi olemisen lokatiivisesta "paikasta". Toki -- onhan "paikka" visuaalinen, ei auditiivinen, lokaatio. Mutta filosofisen pöydän tasopinnalla nämä kysymykset eivät selviä. Jos oppisanasto kehittyy kaikkiallisen "olemisen" ympärille, kun taas olennaiset erot historiallisesti rakentuivat ja sijoittuvat retoriikan fokusoiman korvalla aistitun ajanhetken, "ajattomuuden", ja visualisoidun jatkumon, "aikaulottuvuuden", välille, filosofisten metatasojen käsitekonstruktiot ovat kyvyttömiä ymmärtämään miten todellisista tajunnallisista emergensseistä on kyse. Heidegger ei auttanut meitä tässä. Hänen perillisensä, postmodernistit, saivat valtuutuksen irrottaa käsitemaailma reaali maailmasta. Sosiaaliantropologiassa konstruktionismin pisimmälle vieneen Levi-Straussin tai filosofiassa käsiterealistisella pintatasolla omissa liemissään lilluvan derridalaisen dekonstruktion anti reaali maailmalle on sama: paljon melua tyhjistä.

Millainen kysymys on esimerkiksi kysymys "millaista olemista on olemisen oleminen"? -- Voimme rakentaa tajunnassamme loputtomasti "kaikkiallisuuden" varaan. Teokraatit rakastavat "Jumalaa", koska käsite säilyttää Subjektin ominaisuutensa samalla kun ilmaisee ja mahdollistaa kaikkiallisen käytön. "Oleminen" taas on "kaikkiallinen" predikaatti -- se on oma määreensä -- ja Heidegger todistaa tämän täydellisen ominaisuuden viidellä sadalla sivulla. "Olemisella" on todellakin kaikki mahdolliset, myös kaikki mahdolliset predikaatiiviset ominaisuudet -- se on verbi, tapahtuman, olotilan tai asiointilan määre, laatu, ihan mitä tahansa. Epäilemättä sillä voi olla myös Subjektin ominaisuudet. Kun se otetaan teokratian piiristä filosofoinnin kohteeksi, mahdollisuudet ovat rajattomat. Viisisataa sivua ei vie asiaa yhtään eteenpäin. Kommentaattorit ja postmodernistit täyttävät kokonaisia kirjastoja.

Jaakko Hintikka kertoi vitsin: yliopiston kaksi vähiten kustannuksia aiheuttavaa tiedekuntaa ovat teologinen ja filosofinen. Näistä teologinen on hieman filosofista kalliimpi, koska pappisoppilaat tarvitsevat roskakorin. He sentään pystyvät hylkäämään epäonnistuneet saarnaluonnokset. Filosofeille kelpaa kaikki, he ovat tyytyväisiä ja säilyttävät joka sanansa. -- Heidegger, Heidegger. Liian paljon sanoja, liian paljon sivuja. Heidegger on "epätoivoinen ajattelija" siksi ettei hän koskaan tunnu tavoittavan sitä mitä lauseillaan tavoittelee. Hän ikään kuin ajaa koko ajan takaa pakenevaa kiintopistettä. Hänellä ei ole "kehityksen tosiasian" kaltaisia lähtökohtaisia käsitteitä, ja maa tuntuu koko ajan pakenevan hänen jalkojensa alta.

On outoa että suhtaudumme tällaisiin -- ja kaikkiin -- kirjoihin teorioina ja todisteluina. Kaikkiallinen valta ja hallinta tarvitsee jatkuvan todistelunsa, ja kansien väliin painettu salatiedon traditio houkuttelee meitä tiedon temppelein perimmäiseen kaikkeinpyhimpään. Heidegger kirjoittaa kuin oppimestari, vyöryttäen kynällään käsitteellistä vuorta jatkuvasti eteenpäin. Hän on eräänlainen Sisyfos, joka kiven sijasta on valinnut vuoren. Tuskallista uurastusta, ruumiintuntoihin palautuva suoritus. Se on hänen ehkä läheisin kosketuskohtansa natseihin, militantteihin, joita ruumiinhallinta ja vartalonpalvelonta puhuttelevat. -- Nuokin tunnot ovat palaamassa omaan aikalaistodellisuuteemme nyt kun yleiskäsitteet taas noituvat ymmärryksemme, ideologinen ihanteellisuus sokaisee individualistit, projektiiviset leimat ja ilmianto- ja irtisanoutumiskulttuuri vahvistuvat, nollatoleranssit ja sensuuri palaavat, ja taantuminen kohti totalitarismia alkaa toteuttaa itseään yhä automatorisemmin. -- Toki Heideggerin hieman epämääräisiksi jäävät natsiyhteydet on mahdollista tulkita taantuvan yhteiskuntakehityksen raameissa. Hän itsehän pystyi sanomaan niistä yhtä vähän kuin kehityksen absoluuttisista maamerkeistä. Se on kaiken akateemisen varmuuden paradoksi -- totalitarismiin taantuminen saa jo utopistisessa vaiheessaan kannatusta nimenomaan sivistyneistön piiristä. Näinhän se käy nytkin.

Voin kuvitella viime vuosisadan alun pöhöttyneen saksalaisen akatemian, joka uskottavuutta tavoitellessaan tarvitsi tuollaisia vakuuttavia vuoria. Se perinne nostettiin kunniaan ja sementoitui aikalaistasolla arkaaisia arvoja ihailleessa natsitotalitarismissa. Mutta taantuman juuret olivat jo syvemmällä, natsismi oli kaikua, hmm, sanotaanko Karl Marxilta, joka maanpaossa ammensi omat monomaaniset oppinsa joita hänen oma perisaksalainen kansansa ei hänen elinaikanaan ollut vielä valmis ottamaan vastaan. Se sama akateemisen kaikkivallan ja pyhyiden sävy ja ajatusmuoto, instituutio, resonoi sitten Heideggerinkin mestarointia. Sen totuuslaadun saksalaisakateemikot halusivat yksin omistaa. Opilliset komplementit kietoutuvat toisiinsa, ja opilliselta pohjalta heräsi natsismin mustasukkaisuus kommunismille -- ja tuhoamistarve. Niin käy historiassa aina – aatteelliset veljekset vihaavat toisiaan kaikkein kitkerimmin, ja sisällissodat ovat kaikista sodista verisimmät. Kaikki totalitarismit alkavat kansallisella kahtiajakautumisella. -- Ajatushistorian puussa uusien oksien komplementaarinen kasvu samojen ideoiden kummallekin puolen on säännönmukainen ilmiö, ja teesien ja antiteesien "opillinen" taistelu toistaa ikuista liikkeellelähtemistä ja ikuista paluuta. Kriisi syvenee "oikeassaolemisen" nimissä -- missään totalitarismissa ei ole totalitaristeja, vaan oikeassaolijoita. Näin se käy nytkin.